

initiatieven om vijanddenken te doorbreken, One by one, innerlijke vrede en vredesvraagstukken, groepswoek en angsten

Zestig jaar vrede... en nu?

Toen ik het thema voor deze Nieuwsbrief las, dacht ik meteen: vrede voor wie en waar? Niet voor Korea, Vietnam of het Midden-Oosten, niet voor al die gebieden in Afrika en Zuid-Amerika waar bevolkingsgroepen en volken elkaar sinds 1945 naar het leven hebben gestaan.

Voor West-Europa, voor Nederland, ja, maar voor grote delen van de wereld niet. Maar ook wij hebben jarenlang in angst voor de nucleaire mogelijkheden geleefd die van de Koude Oorlog een meer dan hete hadden kunnen maken.

Als ik op het politieke vlak naar vrede zoek, is die nauwelijks te vinden en zeker geen vrede die al zestig jaar duurt. Ik moet het dus in een andere richting zoeken.

Voor mijzelf is het vrede geworden toen ik op de belangrijkste vragen over oorlog en vrede, goed en fout, moed en onverschilligheid, macht en gezag, wanhoop en zingeving antwoorden gevonden had. Antwoorden die ik gaandeweg in een zoektocht van een jaar of twintig gevonden, aangereikt gekregen heb.

Ook vrede in die zin dat ik recht doe aan mijzelf.

Toen ik pas begon met mijn verhaal aan anderen te vertellen, vertelde ik het zó dat zij er geen aanstoot aan konden nemen. Mijn woede over de behandeling van NSB-kinderen was ik me nog nauwelijks bewust, maar die zou ik ook niet geuit hebben.

Mijn leed was in verhouding tot dat van anderen maar heel gering, met name vergeleken met wat in de Holocaust Joden aangedaan was, en daar begon ik elk gesprek ook mee. Ik durfde mezelf eigenlijk geen oorlogsgetroffene te noemen en moest gaandeweg leren voor mezelf te aanvaarden dat ook ik door die oorlog getroffen was. Ik had nog schuldgevoelens en merkte dat anderen dat op prijs stelden. Daardoor was ik 'kosjer'. Op een gegeven moment besepte ik dat die schuldgevoelens voor mezelf heel schadelijk waren, hoe 'geruststellend' die ook voor anderen waren. Ik heb toen het besluit genomen te zeggen wat ik wérkelijk voelde, ook als anderen dat niet konden waarderen of hun hulp en steun eventueel zouden opzeggen. Ik wilde eindelijk 'NSB-kind zijn zoals ik het zelf voelde' en niet (langer) een 'NSB-kind naar het model en met goedkeuring van anderen'. Dat was eerlijk ten opzichte van mezelf, maar ook ten opzichte van de ander. Daarbij werd de ander de kans gegeven zich te bezinnen op zijn/haar werkelijke gevoelens, eventueel wantrouwen, angst of vooroordelen en de motieven om met me om te gaan of misschien liever toch maar niet. Een leermoment, om het modern te zeggen.

Ik denk aan W.L. Brugsma die zijn wantrouwen ten opzichte van Duitsers en zijn antipathie – of nog erger – wist te overwinnen, toen hij in een vliegtuig met twee jonge Duitsers in gesprek kwam, hoewel hij zich voorgenomen had nooit meer met een Duitser te spreken.

Het was een beslissend moment in zijn leven, het gaf hem zijn vrijheid terug.

Ik denk aan de moeder van Rosalie, een van de oprichtsters van de organisatie One by One, een organisatie waarin Duitsers en Amerikaanse Joden elkaar ontmoeten.

De groep accepteerde Otto, die als zeventienjarige gedwongen werd 'vrijwillig' dienst te nemen bij de SS en zich daar heel schuldig over voelde. De schrik om een ex-SS'er te ontmoeten was groot, maar zijn integriteit overtuigde hun ervan, dat zelfs SS'ers tot inzicht kunnen komen. Rosalie's moeder kon niet begrijpen dat er voor Otto plaats was en weigerde hardnekkig hem te ontmoeten. Tot ze een keer overstag ging en meeking naar de synagoge waar Otto spreken zou. Die avond vond ze vrede, omdat ze haar innerlijke barrières kon opruimen. Zij aanvaardde het 'leermoment' dat haar leven verrijkte.

In Kombi, maar ook in de twee andere 'gemengde' groepen die ik ken, TRT en One by One, bieden de deelnemers aan de gesprekken elkaar over en weer leermomenten. Ze zijn voor mij heel belangrijk geweest.

Niet ieder krijgt zo'n kans, niet ieder grijpt die kans. Op een conferentie in Berlijn, in 1997, zei iemand dat het onmogelijk was, dat kinderen van slachtoffers kinderen van daders zouden ontmoeten en dat het ook onwenselijk was. De leden van TRT leidden even later een workshop waarbij het duidelijk werd dat zulke ontmoetingen wel degelijk mogelijk zijn en ook een positieve invloed op de deelnemers hebben. De spreker sloot zich bij voorbaat af voor een doorbraak in zijn eigen leven, hij had zich nu juist kunnen bevrijden uit zijn gevangen zitten in het verleden.

In mei jl. werd een conferentie in Frankfort gehouden waarin vooral de ervaringen van diegenen in Duitsland centraal stonden die als kind de oorlog hebben meegemaakt.

Er was een protest van een Joodse organisatie en ook in de pers was er veel terughoudendheid: was het wel geoorloofd zo'n congres te houden?

Zou daardoor niet de Holocaust gerelativeerd worden?

In de openingsredes werd uitvoerig en angstvallig op die vraag ingegaan – ik herkende daarin hoe ik me 'vroeger' als het ware verontschuldigde voor het feit dat ik aandacht vroeg voor ook mijn pijn. Het herinnerde mij eraan hoe mij soms toegevoegd werd: 'Jij bent weliswaar niet schuldig aan wat je vader deed, maar je moet je toch gedeisd houden. Die last zul je moeten dragen of je nu wil of niet.' Ik heb geleerd dat ik die last níet hoeft te dragen.

De gang van zaken rond die conferentie in Frankfort irriteerde me, al begrijp ik die wel, maar maakt me vooral erg verdrietig. Wat is er nog een lange weg te gaan voor die Duitsers die als kinderen wekenlang in de schuilkelder doorbrachten, maanden tussen het puin van de gebombardeerde steden moesten leven of uit Pommeren naar het Westen moesten vluchten gewoon, onvoorwaardelijk, - eindelijk na meer dan 60 jaar – over hun pijn kunnen en mogen spreken.

Voordat zij niet meer verantwoordelijk gesteld worden of zichzelf verantwoordelijk stellen voor een verleden waarvan zij zelf óók de dupe geworden zijn.

Voordat zij bevrijd worden en zichzelf bevrijden van de 'hiërarchie van het leed'.

Nog een lange weg te gaan voor er 'vrede' voor hen is en voor de anderen die hen en hun motieven nog met argwaan of afkeuring bekijken.

Gonda